

2. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование. – Запорожье: Просвіта, 2000. – 250 с.: ил.
3. Рибалка В.В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: Монографія / За ред. Г.О. Балла. – К.: ІПППО АПН України, 1998. – 160 с.
4. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – М.: Сентябрь, 1996. – 96 с.

Слюсаренко Н.В.

ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Відомо, що представники чоловічої і жіночої статі мають певні відмінності. Ці відмінності обумовлені не лише їх біологічною статтю, а й соціальними ролями, які вони виконують у суспільстві. Соціальні ролі людей сьогодні прийнято називати соціальною статтю та позначати терміном «гендер». Тобто гендер – це соціальний статус людини, «сукупність її поведінкових норм та позицій, які асоціюються з особами жіночої або чоловічої статі в певному суспільстві» [9, с. 523].

Поняття «гендер» з'явилося в широкому обігу лише наприкінці ХХ століття і одразу викликало значний інтерес громадськості. З ним помилково пов'язували або виховання й освіту жіноцтва (в більшості випадків), або виховання й освіту сильної половини людства. Насправді, як уже зазначалося, поняття гендер стосується як чоловіків, так і жінок. Це «технологія конструювання суб'єкта як чоловічого або жіночого» [9].

На жаль, загальноосвітня школа довгі роки була позбавлена такої технології і орієнтувалася на формування особистості, яка не мала певної статевої приналежності, була особою «середнього роду». Усі напрями змісту виховної діяльності школи, зокрема розумове, моральне, естетичне, трудове, фізичне виховання, довгі роки були спрямовані на формування гармонійно розвинутої людини, а не на формування гармонійно розвинутого чоловіка або жінки. Як наслідок, у хлопців і дівчат часом виникали не зовсім адекватні уявлення про майбутнє доросле життя, про обов'язки чоловіка і дружини, батька і матері.

У той самий час життя кожної людини пов'язане з виконанням певної соціальної ролі, підготуватися до якої не завадило б у шкільні роки, а допомогти в цьому повинні педагоги. З огляду на це, в змісті виховання виділено окремий напрям – статеve виховання. Основні завдання цього напрямку виховної роботи:

НАУКА – ШКОЛІ

- формування правильних взаємовідносин між представниками чоловічої та жіночої статі;
- виховання в учнів поваги до самих себе як представників тієї чи іншої статі;
- виховання чоловічої та жіночої гідності;
- виховання поваги до протилежної статі;
- закладання основ для міцної сім'ї в майбутньому;
- виховання в хлопців і дівчат почуттів сорому, совісті, скромності;
- формування почуття відповідальності за свої дії в галузі статевих відносин;
- попередження статевої розпусти;
- формування вміння обирати собі супутника на все життя, налагоджувати взаємні стосунки у подружньому житті, вести домашнє господарство, розподіляти обов'язки між членами родини, розпоряджатися бюджетом, виховувати дітей.

Але виділити окремих напрям виховної діяльності не означає розв'язати проблему тим більше, що окремі педагоги уникають роботи, пов'язаної зі статевим вихованням, соромляться її, перекладають на плечі батьків учнів тощо. У свою чергу батьки чинять так само. Як наслідок, на перше місце виходить інший вихователь – соціальне середовище, що не завжди позитивно впливає на молодь. Мабуть тому хлопців і дівчат уявлення про майбутнє подружнє життя або відсутні, або не зовсім правильні.

Науковці, що присвятили свої дослідження гендерній проблематиці констатують, що нині в Україні «проглядається» кілька типів так званих «гендерних контрактів»:

- працююча мати – контракт, що передбачає і материнство, і заробіток жінки, який є життєво необхідним для всієї родини через нестачу матеріальних засобів для існування;
- кар'єрно-орієнтована жінка – контракт, що поєднує роль матері і відповідальної за домогосподарство з професійним зростання жінки, та передбачає безкоштовну допомогу родичів і оплачувану працю найманих робітників;
- домогосподарка – контракт, який передбачає обслуговування жінкою членів родини, материнство й турботу в обмін на матеріальне забезпечення чоловіком;

- спонсорський контракт – контракт, що передбачає обмін зовнішньої привабливості й сексуальності на матеріальне забезпечення чоловіком [там само, с. 367].

Із названих контрактів, на жаль, сучасна молодь, зокрема дівчата, прагнуть обрати спонсорський контракт, оскільки інші типи контрактів здаються їм занадто важкими та непривабливими. Однією з причин такого є відсутність цілеспрямованої та систематичної виховної роботи зі статевого виховання.

Запобігти таким недолікам можна, якщо організовувати просвітницьку роботу щодо гендерних відносин у родині, різноманітні виховні заходи зі статевого виховання та ін. Прикладами таких заходів можуть бути «Новогодняя сказка» та «Жена-рукодельница».

Новогодняя сказка

- Автор:* Три дівчиці под окном
Говорят о том, о сем.
- 1-я дівчиця:* Неохота мне учиться
Сразу б взрослой очутиться,
Замуж выйти, а потом
Украшать и холить дом.
- 2-я дівчиця:* Замуж выйти не напасть,
За мужем чтоб не пропасть.
- 3-я дівчиця:* Замуж выйти как беда
Дурачки спешат туда.
Чтоб стирать ему, готовить
И не в чем не прекословить?
- 2-я дівчиця:* Ну, а он чтоб изменял
И все деньги пропивал?
- 1-я дівчиця:* Что за речи? Что за диво? –
Шепчет первая игриво –
Делать надо все с умом
Не жалеть чтобы потом.
Красавец-муж всегда гуляет,
Гуляка – деньги пропивает.
Богатый нужен, у-ро-дец!
- 2-я и 3-я дівчиці (хором):*
Ну ты, девка, молодец!
- 1-я дівчиця:* Коль богатого найду
С ним под ручку я пройду.
В ход пущу все чары я,
Получилась чтоб семья...

Автор: Говорят под Новый год,
 Что не пожелается
 Все всегда произойдет,
 Все всегда сбывается.
 Леший мимо пробежал
 Про семью слова слышал.
 Скоро семьдесят ему
 Надоело одному,
 И девица величава
 Выступает будто пава...

Леший (с восторгом смотрит на девушку и потирает руки):
 Скоро буду я отец!
 Эй, пойдём-ка под венец.

1-я девица: Больше жизни Вас люблю,
 Но обман не потерплю.
 Денег много ли у Вас?
 Мне ответьте в сей же час.

Леший: Деньги есть. Не в деньгах счастье.
 Дай скорей свое запястье (*надевает браслет*).
 Вот залог моей любви...

1-я девица (с восторгом):
 Ой! Не шутите ли Вы?
 Вас ласкать и холить буду,
 Покажусь с Вами повсюду.

1-я девица (повернувшись к зрителям):
 Доконать хоть бы скорей
 Его до последних дней.

Автор: День за днем идет мелькая,
 А девица молодая
 Мечется, все скучно ей,
 Нет житья ее нудней.
 Леший по дому все скачет,
 Угодить не может, плачет
 И кого не спросит он
 Всем вопрос его мудрен.
 Кто в глаза ему смеется,
 Кто скорее отвернется...
 К жёнушке же наконец
 Обратился молодец.

Леший (подаёт жене стакан воды):
 Что ж ты милая невесела
 Аль не ладятся дела?

НАУКА — ШКОЛІ

- 1-я девица:* Грусть-тоска меня съедает,
И вода не помогает.
После еды
Мне не надо воды.
Зубы чтобы сохранить
Надо жвачку потребить.
- Леший:* Жвачка? Что это за диво?
Автор: Старый молвил торопливо,
И к друзьям скорей бежит,
И ответ держать велит.
- Леший (обращается к друзьям):*
Жвачка, что это такое?
Не дает жена покоя.
- 1-й друг:* Есть «Орбит» и есть «Дирол»,
Есть какой-то «Панадол»...
- 2-й друг:* Давай спросим у Маруси,
У Кошечевой бабуси.
- 3-й друг:* Марья, брось-ка телевизор
И иди сюда. На вызов!
- Бабушка Кошечья (дает Лешему «Стиморол»):*
«Стиморол» - неповторимо устойчивый вкус!
Намотай себе на ус.
Старый ты, совсем больной,
А как молодец дурной.
- Леший (приносит жене «Стиморол»):*
Эй, жена, тебя спасу,
«Стиморол» тебе несу.
Что ж ты милая невесела
Аль не ладятся дела?
- 1-я девица:* Грусть-тоска меня съедает,
Жвачка здесь не помогает.
Ведь сегодня Веркин день.
Что стоишь, дурак, как пень?
Там танцуют и поют,
Ну, а я с тобой вот тут.
- Леший (вынимает из кармана пачку денег):*
Мы подарок изготовим
Ей под елочку пристроим.
- 1-я девица:* Ты по «Скифии» ей песню закажи,
Разные хорошие слова скажи...
- Леший:* Что такое «Скифия»?
Пусть помогут мне друзья.

НАУКА — ШКОЛІ

Автор: И к друзьям скорей бежит,
И ответ держать велит.

Леший (обращается к друзьям):
«Скифия» — это что такое?
Не дает жена покоя.

1-й друг: Есть «Ител», а также «Интер»,

2-й друг: Друг, по-моему ты спринтер.
Бегаешь туда-сюда
И кричишь: «Беда! Беда!»

3-й друг (показывает на одежду Кощея):
Из-за какой-то идиотки
Ты напялил эти шмотки.

1-й друг: В гроб тебя она сведет,
Парня юного найдет
И на все твои деньжата
Будет жить весьма богато.

2-й друг: Будь умней, найди другую
И всегда ее целуя
Ей тверди, чтобы она
Век была тебе верна.

3-й друг: Сам же верность не храни,
Хорошенько ты гульни.

1-й друг (показывает на зрителей):
Девочек здесь красивых куча...

Леший (обращается к жене):
Точно! Хватит меня мучать!

Автор: И веселый пир пошел,
И садятся все за стол,
И никто с начала мира
Не видал такого пира.
Сказка ложь, а в ней намек —
Добрый молодцам урок.
Не спешите вы жениться
Лучше в школе нам учиться!

Жена-рукодельница

Автор: Как-то раз с друзьями Петя
Позабыв про все на свете
Решил в банечку пойти,
Чтобы душу отвести
Чтоб жену не отвлекать
Решил сумку сам собрать.

Петя: Вот жена! Вот это да!
 Не страшна мне с ней беда.
 Из любого положения
 Найдет выход без сомнения.

Автор: Женщины! Реклама здесь
 На предмет мочалок есть.
 Прежде чем мочалкой мыться
 Надо вам остановиться,
 Оглядеться, покрутиться
 Вдруг на что-нибудь сгодится.

Петя: В баню все спешат помыться,
 Я – женою похвалиться,
 И скажу я вам друзья,
 Что без женщин жить нельзя!

Як бачимо, наведені вище виховні заходи спрямовані на формування у дітей правильних уявлень про подружнє життя, виховання поваги до протилежної статі, а отже, сприятимуть закладанню основ майбутньої міцної сім'ї. До того ж, у процесі підготовки та проведення цих заходів у дівчат формуються жіночість та гарні манери, а в хлопців – повага до жінки, відповідальність тощо.

Зазначене стає ще більш важливим з огляду на дослідження, яке було проведене серед студентів Одеського національного університету імені І.І.Мечникова і показало, що, на їх думку, у дівчат треба виховувати жіночість (31,8% респондентів), уміння вести господарство (27,3%), відповідальність (18,1%), сором'язливість (18,1%), уміння виховувати дітей (13,6%), гарні манери (13,6%). У хлопців – мужність (50%), повагу до жінки (50%), відповідальність (31,8%), міць (18,2%), доброту (18,2%), гарні манери (9,1%) [Анеєнкова І.П. Пізнання особистості учня педагогом і гендерні стереотипи // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім.К.Д.Ушинського. Спеціальний випуск «Інтеграція гендерного підходу в сучасну науку і освіту: результати та перспективи». – Одеса: ПДПУ ім.К.Д.Ушинського, 2005. – С. 117].

Таким чином, у навчально-виховному процесі сучасної загальноосвітньої школи конче необхідно вирішувати проблеми гендерної соціалізації молоді. Деякі шляхи виконання зазначеного завдання описані в численних публікаціях різного рівня. Нижче наведено їх перелік.

Список літератури, пов'язаної з гендерною проблематикою

I. Навчальна література

1. Айвазова С. Гендерное равенство в контексте прав человека: Пособие. – М.: Эслан, 2001.
2. Впровадження гендерних підходів: Практичний посібник. – К., 2004. – 142 с.
3. Говорун Т.В., Кікінеджі О.М. Гендерна психологія: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.
4. Говорун Т., Кікінеджі О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс: Навчальний посібник. – Тернопіль: Богдан, 1999. – 384 с.
5. Говорун Т.В., Кравець В.П., Кікінеджі О.М. Гендерна психологія та педагогіка // Хрестоматія навчальних програм з проблем гендерного розвитку. – К.: Фоліант, 2004.
6. Кікінеджі О.М., Кізь О.Б. Особливості гендерної соціалізації депривованого юнацтва: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2004. – 176 с.
7. Клецина И.С. Гендерная социализация: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 1998. – 233 с.
8. Кравець В.П. Гендерна педагогіка: Навчальний посібник. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416 с.
9. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: «К.І.С.», 2004. – 536 с.
10. Практикум по гендерной психологии / Под ред. И.С. Клециной. – СПб.: Питер, 2003. – 480 с.
11. Цокур О.С., Іванова І.В. Основи гендерного виховання // Гендерний розвиток у суспільстві: Конспекти лекцій. – К.: Фоліант, 2004. – С.183-222.

II. Спеціальна література

12. Антологія гендерної теорії. – Минск, 2000.
13. Берн Ш. Гендерная психология. – М.: Олма-Пресс, 2004. – 318 с.
14. Бранд Г.А. Природа Женщины. – Екатеринбург, 2000.
15. Гендер і державна політика / Пер. з англ.; Упоряд. П.Ренін. – К.: Основи, 2004. – 394 с.
16. Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві. – К., 2003.
17. Гендерное образование в системе высшей и средней школы: состояние и перспективы. – Иваново, 2003.
18. Грэй Дж. Венера и Марс на работе. – К.: София, 2003. – 318 с.
19. Жіночі права. Крок за кроком / Упор. М.Шулєр, Д.Томас. – К.: Основи, 1999. – 249 с.
20. Карасик В.И. Язык социального статуса. – М.: Гнозис, 2002. – 334 с.
21. Клецина И. Гендерный подход в системе психологического образования / Гендерные исследования: феминистская методология в социальных науках. – Харьков, 1998.

22. Курбатов В.И. Либо деловая, либо женщина. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. – 380 с.
23. Пиз А., Пиз Б. Мужчина и женщина: Искусство параллельной парковки. – М.: Эксмо, 2003.
24. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / За ред. С.Д.Максименка, Л.М.Карамушки, Т.В.Зайчикової. – К.: Міленіум, 2004.
25. Формування гендерного пріоритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень. – К., 2002.

III. Публікації на сторінках педагогічної преси

26. Агеев В.С. Психологические и социальные функции полоролевых стереотипов // Вопросы психологии. – 1987. – № 2. – С. 152-157.
27. Алешина Ю.Е., Лекторская Е.В. Ролевой конфликт работающей женщины // Вопросы психологии. – 1989. – № 5.
28. Бужигеева М.Ю. Гендерные особенности детей на начальном этапе обучения // Педагогика. – 2001. – № 7. – С. 17-22.
29. Зелінська Т. Амбівалентність батьківської гендерної ролі // Початкове навчання. – 2003. - № 3. – С. 47-48.
30. Іващенко О. Гендерна наукова перспектива: від світогляду до політики // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 6. – С. 78-91.
31. Мартинов А. Гендерні дослідження в історичній соціології // Соціальна психологія. – 2004. - № 5. – С. 73-78.
32. Рябов О.В. «Женственность» и «мужественность» как категории русской историософии // Женщина в российском обществе. – 1996. – № 1.
33. Симонов В.П. Учет гендерных различий в образовательном процессе // Педагогика. – 2005. - № 4. – С. 40-44.
34. Суковата В. Стереотипи підприємництва у масовій свідомості: гендерний аналіз // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 2. – С. 131-143.
35. Чубар Л. Права жінок в Україні як об'єкт правового захисту // Право України. – 2000. – № 3. – С. 14.

IV. Довідкова література

36. Словарь гендерных терминов / Под ред. Денисовой А.А. – М.: Информация XXI, 2002. – 256 с.
37. Шабурова О.В. Гендер // Социальная философия: Словарь. – М., 2003.